

Nr 13

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner om den allmänna varuskatten.

(1:a avd.)

Till bevillningsutskottet har hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I:126 av herrar *Källqvist* och *Per-Olof Hanson* samt II:156 av fru *Gärde Widemar*, vari hemställts, »att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t att utfärda anvisningar i förordningen om allmän varuskatt, varigenom befrielse från varuskatt genomföres för försäljning av konst vid utställningar, vid vilka verk försäljes tillhöriga den eller de konstnärer, vilkas verk där redovisas»;

2) motionen I:562 av herr *Ferdinand Nilsson*, vari hemställts, »att varubeskattningen måtte omläggas så, att för livets nödortft erforderlig konsumtion icke fördyras, utan beskattningen skjutes över på inköp för lyxkonsumtion och av umbärliga varor»;

3) motionen I:563 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag avseende,

dels att företagares uttag för eget och familjens behov icke skall beläggas med allmän varuskatt;

dels att med hänsyn till mjölkproduktionens läge och betydelse för folkhälsan dess produkter (mjölk, smör m. m.) icke måtte fördyras genom allmän varubeskattning;

att vid försäljning av mjölk, smör m. fl. mejeriprodukter i butik erlagd allmän varuskatt skall från skatteverket genom mejerierorganisationerna restitueras till producenterna i proportion till levererad mjölk;

samt att för vid gårdarna direkt försäld mjölk m. m. allmän varuskatt icke måtte utgå»; ävensom

4) motionen II:675 av herr *Börjesson* i *Glömminge m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära förslag till ändring av lagen om allmän varuskatt så att varuskatt för reparation av maskiner och bilar inte skall erläggas».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framförda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna I:126, I:562, I:563 och II:675.

Frågornas tidigare behandling

De i förevarande motioner behandlade frågorna om undantag från skatteplikt enligt förordningen om allmän varuskatt för konst, som säljes på utställningar och för mejeriprodukter samt om undantag från skattskyldighet enligt samma förordning för reparationer av bilar och maskiner har varit föremål för riksdagens ställningstagande vid ett flertal tillfällen, senast med anledning av motioner, som väcktes vid *1963 års riksdag*. Även frågan om omläggning av varubeskattningen från umbärliga varor till lyxkonsumtion behandlades vid nämnda riksdag i samband med vissa motionsyrkanden rörande punktskatternas avskaffande eller omläggning.

I sitt betänkande nr 24 hemställde 1963 års bevillningsutskott att ett motionsyrkande om riksdagsskrivelse i syfte att från allmän varuskatt undantaga konst, som försäljes vid utställningar, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Som skäl för sitt ställningstagande anförde utskottet bl. a. att konstnärerna genom en av riksskattenämnden meddelad anvisning syntes intaga en i viss mån gynnad undantagsställning vid försäljning av konstverk direkt till konsument. En utökad skattebefrielse, omfattande även konst, som försäljes på utställningar, skulle medföra betydande gränsdragningsproblem och kontrollsvårigheter, särskilt då det gäller separata utställningar som samordnas med den reguljära konsthandeln. Utskottet fann inte troligt att den allmänna varuskatten i någon nämnvärd omfattning skulle avhålla konstnärerna från att anordna utställningar.

I samma betänkande behandlade bevillningsutskottet även motionsyrkanden om undantag från skatteplikt för vissa jordbruksprodukter, i första hand mejerivaror. Motionärerna hade till stöd för sitt yrkande bl. a. åberopat den ogynnsamma inkomstutvecklingen inom jordbruket och uppskattat inkomstbortfallet vid skattebefrielse för mejeriprodukter till ca 125 milj. kronor. I anslutning härtill anförde utskottet att det enligt dess mening framstod som uppenbart, att det beräknade skattebortfallet inte skulle stå i rimlig proportion till de troligen obetydligt ökade avsättningsmöjligheter, som jordbruksprodukterna därigenom skulle kunna erhålla. Alldeles oavsett de ekonomiska verkningarna, som utskottet tillmätte avgörande betydelse för frågans bedömning, skulle den föreslagna skattefriheten för jordbruksprodukterna medföra en ur redovisnings- och kontrollsynpunkt ohållbar situation, framför allt för livsmedelshandeln. Riksdagen beslöt i dessa frågor i enlighet med utskottets hemställan.

Frågan om skattefrihet för varuuttag för den egna familjens behov behandlades senast vid *1961 års riksdag*, som i enlighet med bevillningsutskottets hemställan i betänkande nr 27 beslöt att lämna motionsyrkanden om dylik befrielse utan åtgärd. Utskottet framhöll i detta sammanhang att företagarnas privata konsumtion av i rörelsen saluförda eller producerade varor representerar en icke oväsentlig del av skatteunderlaget för den all-

männa varuskatten. Ett bifall till yrkandet skulle därjämte innebära, att rörelseidkare och jordbrukare skulle komma i en gynnsammare ställning i skattehänseende än andra konsumenter.

Det föreliggande motionsyrkandet om undantag från den allmänna varuskatten för reparationer av enbart maskiner och bilar har icke varit föremål för riksdagens ställningstagande, men yrkandet faller inom ramen för ett vid 1962 och 1963 års riksdagar framställt yrkande om undantag från skattskyldighet till allmän varuskatt för reparations- och underhållsarbeten. I sitt förenämnda betänkande nr 24/1963 underströk bevillningsutskottet beträffande denna fråga den allmänna varuskattens karaktär av enhetlig skatt med generell omfattning och med ett fåtal undantag från skatteplikten. Genom att beskattningen omfattar även tjänster, som har avseende på skattepliktiga varor, skulle ett undantag från skatteplikt för enbart vissa tjänster, hänförliga till i och för sig svårbestämbara varugrupper, innebära väsentliga möjligheter till skatteflykt och samtidigt skapa redovisnings- och kontrollsvårigheter. I likhet med frågan om beskattningen av förbrukningsvaror inom industrien torde frågan om varuskattens inverkan på konkurrensförhållandena på nu förevarande område komma att beaktas av den allmänna skatteberedningen.

Det nu framförda motionsyrkandet om varubeskattningens omläggning till att väsentligen drabba umbärliga varor torde i huvudsak sammanfalla med vissa tidigare i samma syfte framförda motionsyrkanden om uttagande av skatten i parthandels- eller produktionsled. Enligt beslut av 1963 års riksdag överlämnades motioner beträffande dylik omläggning av beskattningen till allmänna skatteberedningen för beaktande.

Motionerna

I de likalydande *motionerna I:126 och II:156* hänvisas till en till Kungl. Maj:t ingiven hemställan från Konstnärernas riksorganisation om utfärdandet av nya bestämmelser innebärande att utställningar, vid vilka verk försäljs, tillhörande den eller de konstnärer, vilkas arbete redovisas, måtte undantagas från varuskatt. Ur tidigare i samma syfte framförda motioner anföres bl. a. följande.

Varubeskattningen av konstverk har satt bildskapare i undantagsställning gentemot övriga konstskapare, då vederlaget en konstnär erhåller för ett bildkonstverk lika litet utgör likvid för en handelsvara som det honorar, som erlagges till en författare, musiker, arkitekt eller skådespelare för hans kulturella prestation. Denna synpunkt har så till vida vunnit beaktande, som konstverk direkt försålda av upphovsmannen befriats från varuskatt då det gäller privat försäljning från konstnärs ateljé. Motionärerna anser att konsekvensen bjuder att regeln om konstverkets befrielse från varuskatt, då det säljes av upphovsmannen, bör gälla oavsett försäljningsformen.

En konstutställning utgör den allmänt vedertagna formen för konstnärernas kontakt med publik och kritik. Bestämmelser, som medverkar till att utställningsverksamheten hämmas, är i själva verket beskattning av en kulturförutsättning i samhället.

Det synes motionärerna orimligt att en konstnär, som håller sig i skymundan och säljer till bekanta och vänner favoriseras framför den, som genom att göra utställningar söker ordentligt besked från sakkunnigt håll om hans arbetes relativa värde. Ur samhällets intresse är det utan tvivel så, att om någon kategori konstnärer skall gynnas i beskattningshänseende framför andra, borde det vara de, som underställer sina alster offentlig granskning. Varubeskattningen av konstverk finner motionärerna utgöra en broms på landets kulturella verksamhet.

Vid den nordiska konstnärskonferensen på Hässelby slott sommaren 1963 framkom att i Danmark och Norge betalar inte konstnärerna varus katt på konst. I Danmark motiveras detta med att konst är en form av andlig verksamhet och som sådan inte kan beläggas med varuskatt.

Nu gällande bestämmelser om varuskatt på konstverk skulle därför i enlighet med vad i motionerna anförts stå i dålig samklang med det starka kulturintresse, som statsmakterna så ofta betygat.

Motionären hävdar i *motionen I :562*, att den allmänna varuskatten strider mot vad som tidigare ansetts grundläggande för demokratiska beskattningsprinciper. Den är en finansieringsskatt, och dess anhängare försummar icke att uppräknat allt som påstås ha utträttats just tack vare denna skatt. Ingen lär dock bestrida att reformerna kan ha genomförts även med hjälp av andra pengar. Den anges också vara ett dominerande penningpolitiskt maktmedel, varigenom, som det heter, »köpkraft avlyftes» från dem som genom löneavtal o. s. v. skulle ha fått för mycket. Däremot talar man tyst om hur denna skatt konfiskerar köpkraft även för dem som rakt ingen överflödigt köpkraft har att »avlyfta». Det heter att barnfamiljer och folkpensionärer »kompenserats» för vad de förlorar. Man frågar sig vad det systemet innebär att man först tar av den som har det knappt för att sedan ge dem pengarna tillbaka som »kompensation». Dessutom kan man fråga om inte dessa *förstärkningar bör utgå ändå* utan att man först tar in pengar från barnfamiljer och folkpensionärer genom omsättningskatt.

Det har sagts att allmänna varuskattens stora fördel är att den slår lika utöver hela fältet. Detta finner motionären vara ett misstag eftersom livsmedel och andra nödvändighetsvaror spelar en mycket större roll i barnfamiljernas och de sämre ställda inkomsttagarnas budget än i de förmögnares. De sociala skadeverkningarna för sjuka, för dem som av ekonomiska förhållanden något år inte har nämnvärd skattepliktig inkomst, för skuldsatta studerande och andra borde vara uppenbara.

Lika naturligt som det är att lyxkonsumtion och — i mån som erfordras

— andra umbärliga varor beskattas, lika självklart borde det vara att nöd-
torften icke fördyras.

Ett exempel ger de genom avtal prisreglerade jordbruksprodukterna. Om
dessa produkters andel av det totala skatteunderlaget beräknas till 20 pro-
cent skulle skatten belasta priserna, enbart på detta avsnitt av de för livs-
uppehållet nödvändiga varorna, med ungefär 660 milj. kr.

Det är enligt motionärens mening uppenbart att detta återverkar på jord-
brukets avsättningsmöjligheter. Det är lika klart, att det är ett uppenbart
konsumentintresse att den indirekta beskattningen skjuts över på lyx-
konsumtion och umbärliga varor.

Ett nytt system har varslats, enligt vilket med hänsyn till en hårdnande
konkurrens på världsmarknaden lättnader skall beredas exporten. Som en
norm har emellertid angivits att det som statskassan förlorar härpå skall
tagas ut genom ett ökat skattetryck på hemmamarknaden. Denna skall så-
ledes bära lättnaden åt exporten. För företag, som väsentligen producerar för
hemmamarknaden, liksom för hemmakonsumtionen, innebär detta ett ytter-
ligare försämrat läge. Det har talats om en förhöjning av varubeskattningen
på detta marknadsavsnitt till 10 eller 12 procent. Vad detta innebär av be-
lastning på olika produktionsgrenar är lätt att bedöma. Det är inte rimligt
att de av detta hotade skall nöja sig med att avvakta kommande förslag.

Motionärerna i *motionen I:563* utgår från att man har rätt att innevarande
budgetår räkna med ungefär samma procentuella ökning av den allmänna
varuskatten som för de tidigare åren. Beträffande allmän varuskatt gäller
att särskilda uppgifter lämnas angående företagets skatt på uttag ur före-
taget för eget och familjens behov. För jordbrukets del har detta givetvis
betydelse när det gäller uttag av livsmedel ur företaget för egen och för
familjens förbrukning. I detta sammanhang bör även nämnas jordbrukar-
nas direktförsäljning, förnämligast av mjölk och ägg, till grannar. Det rör
sig här om ett stort antal företag men innebär uppenbarligen ett plottrande
med småposter av ringa betydelse för statsverket. Lika väl som i fråga om
löntagares småinkomster eller en- och tvåfamiljsfastigheternas smårepara-
tioner synes enligt motionärernas mening här en bortrationalisering av pe-
titesser befogad.

För jordbrukarnas del uppgick beloppet av sålunda inredovisade små-
poster av omspengar för budgetåret 1961/62 till 12,8 milj. kr. och 1962/63
till 12,2 milj. kr. Enligt länsstyrelsernas uppgifter var siffran för 1963 års
taxering 17,9 milj. kr.

Även för andra företagare, som från egna företag uttager varor för egen
och för familjen erforderlig förbrukning, ger skatten förvisso endast mindre
belopp. Taxeringen av egen förbrukning sker i sådana fall bäst genom scha-
blonbelopp. Omsskattebeloppen bereder också mest trassel för statsverket
och för företagen. Från statsfinansernas synpunkt är de av föga värde.

För jordbrukets del har beskattningen av mjölk och smör berett särskilda

bekymmer med hänsyn till avsättningsproblemen. Smöret för på den inhemska marknaden en besvärlig kamp med margarinet, och här inverkar omsättningsskatten direkt för att vidga prisskillnaden. I den mån som avsättningen motverkas genom denna skatteförordning blir det också jordbrukarna som till sist får bära förlusten.

Invändningar har gjorts mot att utbryta enskilda produkter från skatteredovisningen. Så välorganiserad som svensk mejeriproduktion är möter det emellertid föga hinder att beräkna dels storleken av den omsbeskattning som åvilar mejerivaror, dels också den som direkt åvilar producenterna genom organisationerna. Om en sådan restitution förenas med bestämmelser som dels befriar alla företagare från varubeskattning på uttag för egen och familjens konsumtion, dels också slopar omsbeskattningen för jordbrukarnas direktförsäljning vid gårdarna av mjölk, skulle en väsentlig förenkling genomföras av redovisning och uppbörd. Därigenom skulle även restitutionsförordningen genom mejerierorganisationerna i fråga om mejeriprodukter kompletteras, så att även mjölkuttagen eller vid gården försäld mjölk blev fri från skatt.

Kostnaderna beträffande familjernas uttag ur eget företag och försäljning vid gårdarna har tidigare berörts. Från sakkunnigt håll har angivits att en restitution av erlagd oms på mejeriprodukter skulle dra en kostnad av 125 milj. kr. per år. De belopp det här gäller torde icke rubba statsverkspropositionens cirklar om dels företagarnas uttag för familjernas egenförbrukning, dels direktförsäljning av mjölk vid gårdarna undantogs från beskattning, dels även den genom organisationerna gående försäljningen av mejeriprodukter befriades från sådan beskattning och beloppens återbetalning finge form av restitution genom organisationerna. Genom dessa går 98 procent av produktionen, och detta kompletteras genom vad som ovan anförts beträffande familjernas uttag och direktförsäljning vid gårdarna.

I *motionen II:675* framhålles att enligt förordningen om allmän varus katt utgår skatt på såväl varor som tjänster. Under den praktiska tillämpningen av förordningen har vissa orättvisor och negativa konsekvenser visat sig uppstå.

Privatpersoner och mindre företag som anlitar verkstäder för reparationer får betala varuskatt på både reservdelar och arbetslön. Större företag som emellertid har egna verkstäder betalar varuskatt endast för reservdelar. Då verkstaden ingår i företaget redovisas ingen varuskatt på arbetsprestationer i samband med reparationer. De maskiner och bilar som här repareras stannar inom företaget och avyttras ej. Eftersom tillämpningen av lagen om varuskatt inte kan ske likartat för alla kategorier är det motionärernas mening att tjänstemomentet i denna skatt bör slopas för maskiner och bilar. Skatt bör således endast utgå på varor och inte på tjänster när det gäller reparation av bilar och maskiner. Det kan enligt motionärernas

mening inte anses riktigt att privatpersoner och mindre företagare skall betala varuskatt på både vara och arbetslön, medan det stora företaget betalar varuskatt endast på varan. Systemet med egna verkstäder är nämligen allmänt för stora företag.

Utskottet

I de likalydande motionerna I: 126 och II: 156 har framställts yrkande om befrielse från allmän varuskatt för konst, som försäljes vid utställningar. Motionären i motionen I: 562 yrkar omläggning av varubeskattningen från nödvändighetsvaror till umbärliga varor, medan motionärerna i motionen I: 563 i delvis samma syfte hemställer om förslag avseende befrielse från allmän varuskatt för mjölk och mejeriprodukter samt för företagares uttag ur rörelsen för eget och familjens behov. I motionen II: 675 hemställs om förslag i syfte att från allmän varuskatt undanta arbetskostnaden för reparation av maskiner och bilar.

De i förevarande motioner framförda yrkandena rörande den allmänna varuskatten har helt eller delvis tidigare behandlats av riksdagen vid olika tillfällen. Utskottet får i detta sammanhang erinra om att 1963 års bevillningsutskott i sitt betänkande nr 16 framhöll att frågan om den indirekta beskattningens utformning var föremål för allmänna skatteberedningens överväganden och att förslag i denna del var att förvänta under år 1964. Med anledning härav finner sig utskottet — i avvaktan på resultatet av allmänna skatteberedningens utredningsarbete rörande den indirekta beskattningen — inte kunna tillstyrka sådana partiella reformer som ifrågasattes i motionerna. Utskottet har därför icke anledning att gå in på de särskilda yrkandena i de här behandlade motionerna.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 126 och II: 156, I: 562, I: 563 och II: 675.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 126 av herrar Källqvist och Per-Olof Hanson samt II: 156 av fru Gärde Widemar om undantag från allmän varuskatt för konst som försäljes vid utställningar,

2) motionen I: 562 av herr Ferdinand Nilsson angående den allmänna varuskatten,

3) motionen I: 563 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. om undantagande från den allmänna varuskatten av mjölkprodukter, m. m., samt

4) motionen II: 675 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

om undantag från den allmänna varuskatten för reparation
av maskiner och bilar,
icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 mars 1964

På bevillningsutskottets vägnar:
JOHN ERICSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar John Ericsson, Einar Eriksson, fröken
Ranmark, herrar Yngve Nilsson, Oscar Carlsson, Wårnberg, Gösta Jacobs-
son, Sundin och Skårman; samt

från andra kammaren: herrar Magnusson i Borås, Brandt, Gustafson
i Göteborg, Engkvist, Andersson i Essvik, Darlin, fru Holmqvist, herrar
Forsberg, Larsson i Umeå och Nilsson i Tvärålund.